

Jolītės gyvenėms pas Gorskius Džiuginienės

RUDIS Edvards

Tarnistės pradė

Naujuo vėituo Jolė bova pasakīta
Pareigas atmintė, sava vėituo būtė.
Darbs nebova sunkos, nes reikiejė tiktā
Senmergė Gorskītė gerbtė ė slaugītė.

Ta pana gīvena ontram'ė rūmu aukštė,
Kor pro longa maties tvėnkėnīs ė suodnos,
Apsnėgtūs krūmaliūs skėnda saulės auksos,
Vo truobuo poikavuos prašmatnībės nuognas.

Jolės kombarielis – i šiaurėnė posė,
Rūškanā ramībė bova nosėteikės,
Džioga kalna šlaitė – stagarā nososė,
Viejė snėigūs jaukies kuo ne vėsa laika.

Lėnkėškas kultūras dvarou tam netrūka,
Ėš Gorskītės žuodiu sklaidies kėlnės mintis.
Jolė truopnė tvarkė senmergītės ūki –
Līgėna ė lonkstė jopelės patrintas.

Ėš jaunutės Jolės svaigės mintis trīška –
Akis gaudė kuožna jodesi aplinkou –
Garizontė matė ana aukšta mėška,
Krimtonti i nakti saulės rausva rinki.

Dvara spintuos kningu bova vėsuokiausiu –
Lėnku ė prancūzu raidiem drokavuotu.
Jolė laisvo laiko – kninguos isėrausos'ī;
Ta nomū ramībė anuos bova laukta.

Jolė sava kuojuom nikomet nemīnus
Tėp gražė raštoutu kombarė parketu,
Puonu baliūs sokuos, tarp dvariuoku trīnies,
Jaunesnius žaviejė įpruotės koketės.

Vaišiū stalā lūža valgīmās apdietė,
Jolė baliūs vīrus akim liuob nožvelgtė.
Toštegarbems puonams nieka nežadieję –
Anā tuokėi žmuonės tumet nerūpieję.

Rašytoja Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė (Žemaitė).
1845–1921 m. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš
RKIC archyvo

Krėštuolėnės taurės ėšpūstās pėlvelės
Ont stalās stuoviejė pėlnotelės vīna.
Jolė kap i minkštas doknas isėvielos'ī,
Tou toštībė matė, bet ne tas rūpieję.

Pasėvažėniejėmā

Gorskiu valdas platės, pažintiū daugībė,
I bažnīcė arklės puorėninkās liekė,
Jolė i Gorskienės ratus isėtaisos'ī,
Liekė kap ė kėtė Dieva tėkou žmuonis.

Garizonts važioujint jod kap atsėgavės,
Šuok kalnās i vėršo, opalėlės ronguos,
Riežiūs karvės ganuos, skaba žuolės avis,
Telšiū aukštė mūrā remas i pat dongo.

Miesta gatvies žmuonis ligo ondou maišuos –
Muotrėšku bliuskelės kap gielīnā aitrė,
Laukė ont stalelės nu pat rīta – vaišės
Šėlda linksmus vīrus ligo saulė kaitri.

(Nukelta i 54 p.)

Jolė kartās lonkė ešdėdoma gūsė –
Juk so Gorskės karto vėsor liuob lonkītėis,
Kas, ka kombarielis anuos šiaurės posie,
Ė pri pėrma stala vėitas nepaskirė.

Jolė liuob žavietė puonu mintis gražės –
Sokėlėmou skėrtas, krėtosėms pagerbtė,
Liūdesīs ba žuodiu dėinū švėisa dažė,
Pri vėsū priaugės ligo kūlė kerpė.

Sosėgīvenėms so dvaro

Lėnkėškāsės žuodės vėsas mintis pīnies,
Jau nebiduomavuos kometīna vargās,
Ė lietoviu kalbuos skombesīs auksinis
Nebatruodė anā dėdėlė patrauklos.

Net manieras Gorskiu jau žaviejė Jolė –
Raiškės žuodiu kluostės, dailė sotaīsītas,
I pat šėrdi diejuos, kartās net kartuojė
Svarbės anū mintis, kėtėms pasakītas.

Bet, ka liuob tarnīstė ana apsvarstītė,
Aiškė liuob soprastė – ī tiktā somdīta,
Gorskė tarp savėškiu anuos nelinksniava,
Ė mėiguotė davė dvara šiaurės posie.

Jauna merga bova... Tėkrā ne vėinuolė,
Leistė sava laika tīlė nenuoriejė,
Rodėns vėina nakti, smarkė lītou līnont,
Vakaruotė rīžuos so kėtās kaimietės.

Sosėtėkėms so Laurīno

Atskėrā nu puonu rinkuos čė dvarėškė,
Sava kombarelie rinksės vakaruotė.
Liuob karto joukoutė, lėižovius atrėštė,
Aprokoutė svarbius notėkėmus svieta.

Ka tik šeimėninkā, sosėkruvė manta,
Ėšvažious lonkītė gėmėniū, sosiedu,
Jolė so dvarėškės jau, veiziek, ī karto,
Karpa akim merga Žimanta Laurīna.

Vaikis liuob siedietė ožstalie so vīrās,
Iš mėškū parėjės ligo snaus pri stala,
Bet... vėsė aplinkou greitā jau žėnuojė:
Jolė pasėruodios, šėrdės anam sal vės.

Nier kuo ni stebietėis – lažininka vākou
Ta mergātė ruodies tėkra karalaitė,
Bet Laurīnou vėdaus ešmintės vės sakė:
Vīnougės – ne lapė; kažkor bova skaitės.

Džiuginienu dvara puonu gīvenamasis noms XX omžiaus I posie. Puotuograpš Perkovskis Juzeps. Portėgrapėjė iš Žemaitiu moziejaus „Alka“ rinkėniū

Tas traukėms pablūdės kuožna mīla dėina
Nedavė ramībės vaikiou ni mėnotė,
Ė matītė Jolė ne kor nuors pri dvara,
Vo če, kombarelė, bova lig stebūklos.

Jolė, ons soprata, klausuos anuo nuorė,
Tad, ka tik galiejė, bėnt kėik isėterptė,
Diestė ons jausmingā, liuob ožbaigs paduorė,
Nenoleisdams akiū nu Jolitės veida.

Laurina pasakuojėmā

Tas Laurins toriejė nebluogā ilėita,
Tarsi kalvie pluonā paplakta lėižovi,
Ė pradiejė tēmtė kap ėš opės sėita:
Kap vaikīstie varga, kap nevalgės džiūva.

Žėimuos laiko klumpė gerā šėlda kuojės,
Rėk tik žekės vėlnu stuoras ožsėmautė,
Vo Laureliou šaltis blauzdas vėn vanuojė,
Basas kuojės bova ba mėnkiausė auta.

Su tuom patiuom klumpiem par snėgus, par leda
Liuob nešiuotė laiškus Abruomou i truoba,
Tas, nogėrdės vāka, ėšmuonė atrada –
Lėip kazuoka šuoktė ė vaidintė buoba.

Je Laurioks neklausa – kuojės skaud kraujoutas,
Fuoks pri šuona brauka rimba tarsi peili;
Nesenė mergātė plakė tik ont jouka,
Bet po tuo pagoldė i kapieli jouda.

Laurins šuok kazuoka, Abruoms pluo i takta,
Daužuos klumpės sunkės ont kraujoutu kuojū –
Tėp tuom sava kuojūom ons noėjė rata,
Tonkė nosagstīta mėrtėnās pavuojės.

Baudževa ne vėina vāka nepaklosni
Klopdė ne ont žėrniu – ont aštriausiu šokiū,
Mindė jauna žmuogo ligo snėiga posni,
Verga paklosnoma kuožna dėina muokė.

Jolės ožuojauta

Jolė klausont akis ašaruom vės tvinka,
Vo šėrdie plazdiejė gailestis baisiausis.
Jau Laurins nebova „netašīta trinka“
Anuo žuodė Jolė smėga gėlė – i pat šėrdi.

Einont laikou nīka pagarba tam dvarou,
Kors žaluojė žmuonis ne tiktā so rīkštiem.
Pasėpūtė Gorskė tėik skriaudū pridarė,
Ka bekielė jouka mintis vakarīkštės.

Vakarus ėlgiausius, rodėniou ožtraukos,
Jolė liuob praleistė pas savus noėjos'ī,
Tėn, pri bėndra stala, jaukė isėtaisios,
Anuos akis Laurou bova maluoniausės.

Če lėnkībės raugo nepotuojė mintis –
Tik žemaitiu žuodės vėrė vėsas kalbas.
Žmuonis, baudžiavėnem'ė kaimė išaugintė,
Paistalū nepėlstė – ruoda vedė rimta.

Akis viel pradiejė jolė atsėvertė,
Traukies pamaželės nu dvarū linksmībū,
Vakarou atėjos pro gonkelės žvalgies,
Sava naujus draugus ėjė aplonkītė.

Tiktā atsėsiedos pri anū stalalė,
Ont notrinto soulo ėprasto ė ėlgo,
Ana liuob pajostė, ka ė viel laiminga, –
So jaunās bėndrautė vėn ė pasėėlgos'ī.

Karto sokėlėma epuopiejė sklaidė –
Laurins tou darītė vėlnėškā muokiejė.
Bova aprokoutas skaudės kuovu klaidas,
Kāp gīvėijė mėškūs sožeistūsūs slaugė.

Jolė aiškė jota, ka krūtėnie šėrdės
Klausontėis Laurina praded šuokėnietė,
Vos ėšgėrdos anou, nebie nieka svarbiau,
Vėsa kaist līg būtom artėi kuokė lauža.

Pasakuojėms aple Gorski

Gorskis tik pavėršiou, kas nežėna nieka,
Ruodies duorā stūmė dvara vėsa ūki,
Laurins ne ėš pėršta laužė anuo griekus,
Žmuogžodio vadėna akiū nenosokės.

Vaikė šėrdie vėrė gėlėi pasliepts skausmos –
Laura drauga Gorskis nuodās nomarėna,
Ka Šaukienu žemės dvarou priklausītom,
Ė ni vėns nedrīstom prīš pasėsakītė.

(Nukelta i 56 p.)

Jolė negalvuojė, sapnūs nesapnava,
Ka poikiūs paretūs, stuotkūs porceliana,
Slepas ešdavīstiu mērtėnė pavuojė,
So dvarū pasaulio truonė sogīvenė.

Laurīna paveikslos

Žėnuomās, tas vaikis žėna sava vertė –
Kou manā, juk dvara mēška keravuo ons.
Tor ėr varda, douna, vėita puonu dvarė,
Darba, miela šėrdė, anou juk ešmana.

Šautova toriejė, mēškė, ka reikiejė,
Žvieri somedžiuojės, parneš pas savūsius
Ė ešrėdavuojės, ont ognėis eškepės,
Pavadins ož stala ė kėlnuos ls buokala.

Kuožna dvara merga aple tuoki vīra
Naktimis svajuoja ė anuo ėlgiejuos,
Šalėp vėskuo kėtkuo – dā kuovū dėdvīris,
Šėrdie neapkėntės nikuokiuos vergėjės.

Sokėlėma žmuonis juk ne viejus gaudė –
Je Laurīns atėjė, kalbas daruos karštas –
Žovė artėmėijė, somuokietas baudas,
Kuožna šėrdi spaudė kap gelžėnė varžtā

Jolės jautrė šėrdi Laurīns tēp patraukė,
Ka mielesnė žmuogaus kėtor nebematė.
Ė ana juk bova sokėlėma laukė,
Vežė mēška vīrams drabužius ė maista.

Pritarė Laurīna pasakītėms žuodems,
So anou praleistė vakarus vės traukė –
Pasakītė žuodius, katrėi šėrdie kaupies,
Šuokont vakaruškuos, klumpius asluo daužont.

Soartiejėms

Meilė tarsi minkštas katėna lepšėlės –
Slist pro vėsus spīglius, so vėsās gražioujo,
Tik paspaudė poukus, jausmos apšėvalės,
Ė nagās aštriausės ana ešsėžiuojė.

Jolė nuor priėtė ė priglaustė galva,
Ka Laurīns skaudiūju vaizdū nebmatitu,
Anuos ronkas tėisas žmuogou i pagalba,
Kvėit linksmā sošuoktė kuoki mondri šuoki.

Jolė tas dvarėškis eš galvuos vės nėjė,
Meilė šėrdie maišies, gailestis vės gėldė,

Rašītuojės Beniušėvičiūtės-Žīmantienės Jolėjės (Žemaitės) tievėškė. D. Mukienės portėgrapėjė

Tas, kas diejuos Jolė nikuokiuos gaziėtuos,
Kad ė kėik ėiškuosi, vėskas būtom veltou.

Kāp gīva legėnda tam būrelie sokuos –
Žīmantėnės žuodės dvasė sokėlėma,
Ana plaukė tilė ba juokiū jaustoku,
Tēp, kap žmuonis matė ė gīvenėms liemė.

Jolė vės sapnavuos ne tik žiaurės kuovas,
Bet ė vīrā jaunė, gražė, patraukliausė,
Saulė nosėleidės, ka goliejė luovuo –
Tarpās jau nuoriejė būt Laurīna auklė.

Tas mēškū bernātis tortu nier sokruovės,
Vėskas – tā adinā, pėlvou ė drabužiou,
Tik a rūp jaunīstie kažkuoki geruovė,
Je i šėrdi braunas ligo pats gegožis?

Žīmants matė Jolės akis atsėviero,
Laukė ė solaukė – tēp anam atruodė,
Ka anuos pražīsto ne tik jausmū jūra,
Bet ė meilės karštis, nenosakuoms žuodės.

Jolė so Laurino, tēp jau atsėtėka,
Abėposėms jausmams stėprė atsėviero,
Anėi grīžtė atgal jau ėr nebnuoriejė,
Aple kraiti, žemė ni vėns negalvuojė.

Jolė dā žėnuojė namažā taisikliu,
Ėš tievū pasaulė palėkėma gautū,
Bet... Jaunistė siautont, kas gal pagalvuotė:
Kad ī kas svarbesnė ož plakėma šėrdėis.

Sosėlėijėms

Žimants ėr toriejė ėšdėdoma rauga –
Bikuokė ni sorėšts žuodė nenomesto.
Jolė bova dvara priegluobstie ėšaugos'ī,
Ana Laurou bova ėš aukštesnės kastas.

Kėta karta būtom lig ne sava kailie,
I panaitė tuokė net akis pakielės.
Jolė bova graži, noaugėma dailė,
Akies kap velniokā spindolelē šielā.

Ana vėsor bova ligo žėborielis,
Dā... Gīven so puonās, tēn anū pakajūs,
Kor pri balta longa žid vėsuokės gielės,
Kor Laurins tebova tik nomū liuokajos.

Ons ni patėkietė pradiuo negaliejė,
Kap sapnūs gīvena, liuob net savės klaustė,
Kāp ta poiki merga, baigos vakaruotė,
Anuo dūšė soteik tėik vėsuokė pena.

Žėnuomās, ėš lieta, baigos vakaruotė,
Laurins Jolė tonkė lig truobuos līdiejė,
Vo paskou abodo, lig praradė pruota,
Liuob dous valė ronkuoms – nieka neveiziejė.

Soės i truobelė, soteikta Laurinou,
Dā pasėrokoutė valondelė trumpā
Ė, ligo apsvaigė nu jaunistės vīna,
Jims pu asla šuoktė, vėns kėta apkabėnė.

Epopiejė bėngies, ka Laurins soklopa,
Ė abodo griova ont pakluotas luovas,
Noplaukė kap valtie par slėnkstieta opė,
Sruovė pasėdavė, meilės negailiejė.

Notarė abodo – nebier kuo begaištė,
Gal kas sotrokdītė, gal kas atsėtėktė –

Gīvenamāsis noms rašytuojės Beniuševičiūtės-Žy-
mantienės Jolėjės (Žemaitės) gimtuojie suodībuo –
Bukantės dvarelie, kor dabā veik rašytuojės memuo-
rialėnis moziejos. D. Mukienės portėgrapėjė

A senė ėe bėngies siautolingė maištā,
A senė norėma žmuoniū akis pėktas?

Ka jau atsėdūrė sava meilės ragies,
Kuožna valondelė ėlgesi nešiuojies,
Ėjė a stuoviejė – bova ožsėdegė,
Ligo Aduoms, Ėiva švėntam'ė Dėiva ruojou.

Mitā ė tėkruovė

Skaitont aple didi rašta žmuogaus kieli –
Neteisībės vėsas vėžėmė netėlpto.
Ruduos, ka ėš kūna kas ėštraukė lielė,
Ė palėka vėina kadaroutė kėlpuo.

Ruoduos, ka tas žmuogos baltā melsvo veido
Kelie nesotėka ni aistruos, ni meilės,
Laimės nepatirė, ons tik sprendė mėsłė,
Kāp kningelė sava kuo greitiau ėšleidos.

Vo ėš tėkra īr juk kėtėp mūsa žemie –
Žmuogaus kūna sīvė remas i pat dvasė,
Ė sieluos tomsībies sosėkaupė žliemā
Īr švėsiuos kūribas žėidūs isėkasė.

Kas neėšgīvena intrigu ė skausma,
Kas nu meilės strieliū nikumet negīdies,
Ė sieluos dainioujint nikumet neklausies,
Nenešiuojė šėrdie galontė pavīda,

Tuo ė puosmā šaltė, kninguos nie gīvībės,
Kask to, kou tik nuori, būs vėn tik toštībė.
Jolė neprikiši tū laikū poikībės,
Nes pati patirė baisė daug soktībės.

(Nukelta i 58 p.)

Mūs rašītuos Sprindis atvertē Žemaitēs
Būvē ķeik gēliesni ē tēkriesni veida –
Atēdīau paskaitēs anuo poikē kninga,
Sožēnuosi, daug kou aple mūs žemaitius.

Jolēs ožsēspīrēms

Jolēs keistus jausmus Gorskē pastebiejē,
Kvēities i saliuona, žuodiu negailiejē:
A jaunā dvarēškē so tuokēs jaunēkēs,
So tuokēs betortēs rēk i varga brēstē?

Jolē klausies, stēprē dontis vēs sokondos.
Priekaištā teisingē, bet a meilē karšta
Īr kas nuors iveikēs žuodēs pranašingās,
Ē gal panaikintē tēkruos meilēs varžtus!?

Anou vēs vēdēnē viesolā nešiuojē,
Aistra jiemē vēršu, smēga lig pat kuoju,
Degēna kap kaitri pragara ognelē,
Kāp anā gīventē, klausies tik šērdeļēs.

Jolēs nepakeisi, ana laikuos tvērtā,
Je sotēka Laura, vēns kēta pamēla,
Pasērīža karto sava kelio eitē,
Je rēks, ē aukuotēis, sunkomus pakeltē.

Ana vēs kap kētas nuotakas galvuojē,
Ka priš anuos akis aušt gražus rītuojos,
Vo ka isēkors jau karto so Laurīno,
Būs palaimas naktīs, vēsuokēs gerībēs.

„Tuoks ons miels, tuoks švelnos, klausā mona žuodiu –
Vedo kalnus versīau, būšīau ēr baguotē“, –
Tēp Jolēlē māstē, nuors aplinkou matē,
Ka žanuotēms tonkē dēinas nie jau tuokē gražēs.

Tievā, kap ē Gorskē, poulē atkalbietē:
„Ne! Negal tuoks varģos Jolēs juk mīlietē“.
„To ožtrauksi gēntē dēdēlē sarmata,
Pati varga varģsi, dēina pakeis naktēs.“

„Juk plēkē abodo, nier truobuos, ni tvarta,
Ni rakonda kuokē, tiktā paikas kalbas.
Ligo būtom pruota abodo pametē,
Nesēklausa nieka, sava tiktā mata.“

Vēsē kap sotarē Jolē priekaištava,
Mama nosēkriuokos' i vēltēis neprarada,

Aiškēna: „To dabā nu jausmū klejuoji.
Tau ne puora Žīmants. Sakau tau, brongiujoi“.

„Mūsa neklausīsi – laimēs netoriesi,
Je mes neparēmsem, varģē tik toriesi.
Be tievū palaimas jausīs lig našlaitē,
Tuoki žingsni žēngont rēk ē saika jaustē.“

Jolē sava laikies, bova nosēstatijsi –
Laura neapleistē, eitē sava tako,
Neatsakē žuodē, Žīmantou žadieta,
Nieka negalieje net tievā padietē.

Po laža ē atgavos žada

Ētont kaima dērvuom sotinki sparnouta
Cīroli on žemēs soartuos gimtuosēs,
Vasara – beržīnus kvepontius ba pruota,
Rodēni – spalvuota paopē pakluota.

Baudžiavā nonīkos kaima žmuogos meties
Artīau pri žemelēs, ēšsvajuotu laukū.
Bet... Žmuoniū svajuonēs greitā jiemē bliestē,
Be padargū gerū kaupies vērē škadās.

Je žanuotu dēinas auštom vēs švēisiausēs,
Omžēnā žīdietom meilēs jausmū ruojos,
Ē nerēktom jimtēis diel bolvīnēs šaukšta,
Diel pavīda, žuodiu, pasakītu tēisē.

Būtom tēkra laimē, gieris mūsa žemie, bet...
Tēi kelē krumslē žmuogo stēprē krata.
Vākams tenk aukuotēis, pripratēms keit meilē,
Laiks paruoda patē tēkra vīra veida.

Svarbo atsētēistē, nebējuotē keistēis,
Droušē atsēmērkos i savēm pažvelgtē,
Priesaku paisītē, žuodēs netaškītēis,
Vo ožkrauta našta rīžtēis nosēmestē.

Jolē bova stēpri, sunkē dērba, gimdē,
Doktēris augēna, puoēls ožmēršos' i,
Bet, atējos laikou, ligo praregiejē,
Ana sosēprata: rēk ēr paēlsietē.

Gimto sava kalbo, žuodēs išmintingās
Vēskou, kou patirē, kou tik bova matios' i.
Nogolē i kningas, bova pripažinta,
Dā ē šēndēin sakuom: „Tuos ī mūs Žemaitēs“...